

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Լ Բ Գ Ի Ր

ՔԱՂԱՅԻՆ, ԵՐԿՐՈՐԴ, ԲԱՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՒ ԼՈՒՆՏԻՆԱՆ

Տարեկան գին կոմիտեի շրջանում 100 : Վեցամսեայ գին շրջանում 52 1/2 : Եռամսեայ գին 26 3/4 :
Հինգ ասորագրուող գանձին մեկ օրինակ իրեն ձրի պիտի տրուի :
Այս Լրագիրը ամեն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի :

Պոլսէն դուրս գացած Լրագիրներուն փոխարին ծախքը առնուցին ջրայ :
Իր շափի համար շուր մը հրատարակեչ ու ջրայի պարի ջնարի տոցին 40 փարսյ :
Երաւտից գրող ծանուցու մը ձրի է : Դուրսէն եկած նամակներուն փոխարին ծախքը իրկողը յիտի ջնարի :

ՔԱՂԱՅԻՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՆՏԻՆ

ՊՕԼԻՍ 22 ՄԱՅԻՍ

Նախնիքայ թիւերովն ծանուցած ենք մեր ընթերցողներուն որ առեւտրական առեւտրը կը խորհի մէկ առեւտրական օրինադիրք մը յօրինելու Գաղղիայի առեւտրական օրինադիրքը իրեն նպատակ բռնելով : Այս գործին գլխաւորապէս հոգ տանողը վեմափայլ Ռիլա փաշան եղաւ հիմաւորան սերտիւրիւնն պաշտօնէն առաջ առեւտրական առեւտրի տեսուչ եղած ժամանակը : Այս գործը ընդունաւ պէս բարձրագոյն դուռը խրկուեցաւ որ պէս զի աչքէ անցուի և հրաման տալու ըլլայ նէ գործածուի : Իսկապէս ընտելութեամբ նայուելէն ետեւ այս գիրքը վեհափառ արքային բարձրագոյն հրամանաւը այժմեան առեւտրական առեւտրի տեսուչին խաւրուեցաւ որ ասիկէ ետեւ հոն տեսուչի զատաւոր տանները այս նոր օրինադիրքին համեմատ տեսուչի լաւ նենաւը համար քանի մը լեզուէ պիտի թարգմանուի և հրատարակուի : Լրդէն բռնուած դատաստանները հին օրէնքներով տեսուչի և վճռուելու համար երեք ամիս ժամանակ տրուեցաւ և այս ալ ամէն օտար տերութեանց գետնաւորներուն ի մացուց բարձրագոյն դուռը :

Նայեալ ուրբաթ իրկուին արքունի սենեկապետ Համիտ պէյը իւր պաշտօնէն զրկուեցաւ, և իւր տեղը արժանապատիւ Սելիմ պէյը յաջորդեց :

Գաղղիայի տերութեան երեւելի զօրապետ ներէն Պ. Օբերը որ Փարիզի բաղմարուեստից գաղղիայի ալ տեսուչ էր, նոյն տերութեանը կողմէն գետնաւորութեան պաշտօնով հոս եկաւ երկուշաբթի առաւօտ և երեքշաբթի օրը շաբաթական երաւաւանց ստորական հանգիսի, որովհետեւ Օսմանեան մեծագոր տերութիւնը գետ Գաղղիայի հասարակապետութեան հաստատութեամբ չէր խմացուցած թէ զինքը ինչ կերպով պիտի ընդունի : Այսիկէ ետեւ պիտի խմացուի այս գետնաւորին ձեռքը :

Երկրակային սպորի 19 գրուած նամակէ մը այն կողմերուն վրայօք հետեւեալ տեղեկութիւնները ունիմք :

Նշան ամիսներուն սկիզբները Երկրակային բնաւ կողմ քիւրտերուն երեւելիներէն Հաճ Հիւսէին

ըստած մարդուն տղայն Ալի պէյը և Պոզոյին թու ռըն խալիլ աղայն մեծագոր տերութեան հաստատուն հնարանգութիւն յընդերեւում խնդիր ըրած էին որ, այս ձմեռ իրենց կեցած գեղերը զօրք չտրուի : այն պատճառներով որ գիւղին բնակիչները աղքատ են : տեղերին քիչ է : Ի հարկէ նեղութիւն պիտի քաշեն : Բանակին զինուորական առեւտրի ասոնց խնդիրը հաճութեամբ ընդունեց, որ միայն իւր չեւ մարտ, ուրիշ գեղերը զօրք չտրուի :

Միւս գիւղերուն քիւրտերուն ասանկ խնդիր մը ընելուն պատճառը այն է եղեր որ իրենց ընելու չար խորհուրդին մարդ տեղեկ չըլլայ : ասիկայ ետքը խմացուեցաւ : Բոլոր ձմեռուան եղանակը պատրաստութիւն տեսնելով անցուցին, որպէս զի քաշան առեւտրի մեծագոր տերութեան բանակին գէմ գնելու կարող ըլլան : և մեծ պահոյ առաջին շաբթիւն յանկարծ ոտք երան և իշտակի գիւղին բանակը կոխեցին, բայց զօրքը ըստ օրինի ամէն առեւտրի աշխարհ և պատրաստ կենալովն յարձակում ընող քիւրտերը խայտառակութեամբ ետ դառնալու և փախչելու ստիպուեցան : Երկու չհանգարտելով և այն անգամի աւրուելին լոկ դիպուած մը կարծելով երկու կամ երեք անգամ ալ անկէց ետքը յարձակեցան : բայց ամէն առեւտրի խայտառակութեամբ ետ դառնալու ստիպուելով հասկըցան որ մեծագոր տերութեան կրթեալ և բարեկարգ զօրացը գէմ պատերազմելու չափ ուժ չունին եղեր : Թէ որ տերութեան կողմէն հրաման եղած ըլլար նէ մարդ մեղքները, այս խարդախ ազատամբներէն մարդ ողջ չէր մնար : բայց թագաւորական զօրքը այս ապստամբներուն խնայեցին, մարդու վնաս չեղաւ :

Նոյն ապստամբութեան գործերը քննելն մինչեւ Նատուրի սպարապետ բարձրագոյն Ռեշիտ փաշային գալը : Երկու բանը խմանալով խըղճանու քիւրտերուն վրայ շատ զօրք խրկեց և Նատուրի փաշային հետ : որ մէկ քանի աւուր մէջ գացին Մարի գեղին վրայ : որ քիւրտերուն զօրքը ալ հոն էին : Նոյն կրթեալ զօրքը իրենց վրայ գալը տեսնելուն պէս ամենեւին հակառակելու չկրտահելով ըստ փախան : Երկու բարձրագոյն տիւ փաշայն կոտորանքներուցուցին դուրս չեւած աղագանամ Սրբազան Պատրիարք հայրը իրեն խմացուցած էր որ Երկրակային բնակիչները միայն աւաղատմբ քիւրտերը չեն : մեծագոր տերութեան

հնարանգ և հաւատարիմ հպատակ տաճիկներ և հայեր ալ կան : և աղաչեք էր որ ասոնք ալ ապրուտամբներուն հետ խառնելով չպատմէ, այլ խնայէ : Իսրայիլապետ փաշայն Երկրակային հաստատուն Երկրակային առաջնորդութեան փոխանորդ արժանապատիւ Յովհաննէս վարդապետը քովը կանչեք, և խորը ճանու մէջ գտնուող հայազգի բնակիչներուն որքանութիւնը և որպիսութիւնը հարցաքննելով հասկըցաւ որ երկու հարիւր տունի չափ հայ կան : ամենքն ալ մեծագոր տերութեան հաւատարիմ հը պատակ : որ շատ ալ նեղութիւն կը քաշեն քիւրտերէն, իրենց հաւատարմութեանը համար : նոյն պէս շատ ալ տաճիկ կան : Երկու վրայ բարձրագոյն տիւ փաշային հրամանաւը յատուկ մարդ խրկուեցաւ : որ գացին առանց քիւրտերուն կարծիք մը տալու հաւատարիմ հպատակ գտնուող հայոց և տաճիկ խմացուցին բանը : որպէս զի քիւրտերուն խառնուելէն զգուշանան որ իրենց վնաս մը չգայ : Երկու ալ հնազանդ գտնուելով ամէն վնասե ազատ մնացին :

Քիւրտերը թագաւորական զօրաց առջեւէն փախչելով լեւան մէջի պրերը (մաղարանները) պահուեցան : բայց ասով բանը չըմբռնալով խեղճներին կրտորելով ըրած խարդախութիւններուն վրայ զօրք ջնացած ըլլալին յայտնուեցաւ համար իրենց կողմէն երկու երեք հոգի խրկեցին, որ բարձրագոյն տիւ պարապետին թողութիւն և գլխութիւն ուղեն : Այս մարդիկը նոր կիրակի օրը (ապրիլ 18) Երկրակային եկան : և որովհետեւ գիրք նոյն օրուան յաջորդ օրը գրուած է, առանց պատգամաւորուելէ լեք լեք ըլլալ յաջորդ նամակով խմացուել կը խոտանայ յիշեալ նամակին գրողը :

Իւրեպայի ըստած քիւրտերն ալ ոչ հնազանդիկ կ'ուզեն և ոչ ապստամբելու ուժ ունին : իրենց լեւանը ձորերուն մէջ վայրենի գաղանները իրենց որջը մտածի պէս մտած պահուած են :

Երկրակային այս շաբթուան մէջ հոս հասած լուրերը ասոնք են :

Երկրակային մայիսի 10ին Փարիզ եղած աղգային ժողովին մէջ հինգ գլխաւոր անգամ ընտրուեցան որոնցմով պիտի բաղկացուի նոր առեւտրականից կառավարութիւնը :

Բուէարիկներուն թիւն էր 794 : Պ. Աւակ

ԲԱՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

ԼՈՒՆՏԻՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Մէկ հարուստ վաճառական մը առջի բերանը շատ փառաւոր միջնակ ունենալով ամենուն պատուոյն ու յարգանքը երթալայ էր : Սա կայն քիչ ժամանակ անցնելով իր գործերը բոլորովին աւրուեցան, ու զանազան թշուառ արկածներ իրարու ետեւ յաջորդեցին իր երջանիկ վիճակը մեծ խեղճութեան մէջ ինկաւ : Այս շաբաթութեան մէջ նա խառնար համարեց նոյն վիճակին մէջ անձայն մնալ : քան թէ իր ուրիշ բարեկամներուն երթալ օրոնց միջնորդութեամբ գուցէ կարենայ իր առաջին երջանկութիւնը ստանալ : Իր ընտելին ալ ըստ ամենայնի առաջինի ու ինկալի կին ըլլալով մեծ անուանականութիւն կը ցըցըներ այս թշուառութեան մէջ, ու ալ աւելի յարգանք կը վարդեր իր երկանը հետ :

Այս տեսակ պարագայներուն մէջ շատ անկիրթ կանայք անբաղաւոր բերանին բանալով յանդուգն յանդուգն խօսքերով լցրելով կը կուռն իրենց ամուսնին հետ : Թէ ուրիշ քանի քանի երեւելի գեղեւորութիւնները զինքը խնդրէին, բայց յիշեալ անգին կինը որ յիշալի երեւելի տեղերէ ուղեր էին, ամենեւին այս տեսակ խօսքեր բերանը չառնելէն ետքը իրեն տուած մեծ գոմարին համար ալ (ինչպէս սովորութիւն եղած է շատ աղգայ մէջ) բնաւ մէկ կծու խօսքով մը իր այրը յանգիմանած չէր :

Մանաւանդ որ իր գեղեցիկ սէրուն նշանները առաւել ևս վրան

կը փայլէին ինչ ատեն այլը իր գլխուն եկած թշուառութիւնները կը նստէր կը պտտէր : Ետ անգամ անանկ ժամանակ տուն կուգար որ կինը անոր գալուն ամենեւին չէր յուսար : ու անշարին լալ ու օրի մէջ գտնուելու ատեն անոր գալը տեսնելով ինչոյն կը ջնար իր արջոնքները ծածկելու ու միշտ զուարթ ու խնդում երեսով կ'երևնար անոր առջեւ :

Ճակերտին կարծեցները համար : իրենց լմանտա անունով մեծ աղջկին խրկեցին մէկ պատուաւոր երկազորով մը տուն : որն որ իր աղջկին ծառային հետ ամուսնացած էր : լմանտա իր գարնանային ծառիկ հասակին մէջ սքանչելի գեղեցիկութիւն մը ունէր ու միշտ աղջկալի ցուէրով կը հաւաքէր իր հօրը թշուառ վիճակին վրայ : նոյն միջոցին հետեւեալ արկածը սաստիկացաւ իր արմուսնութիւնը ու ցաւալի խեղճութեանց խորտարար ձգեց զինքը :

Այս երկազորովին մշակած կարուածքին բնական տեղը տեսնալով մէկ անգամ մը գեղեցիկ լմանտան աստիկ սէր կապեց անոր վրան :

Այս մարդը որ բաւական ալ հակա էր, ամենեւին կրթութեան ու քաղաքակրթութեան նշաններէն զրկուած կ'ընթաց ազատութեանը փախուելով միշտ կը պարտաւոր ամուսնութեան սրբապան սահմանադրութիւնները և միայն ալ բոլորովին խորալի էր : լմանտան չի կրկնուելով բնաւ անոր միջոց զրած զաղալի խորհուրդներէն : շատ ցաւեցաւ իր թշուառութիւնը հետզհետէ բարդեցուելուն :

Մէկ օր մը երկազորով երկազորովին տունը եկաւ Օրբորը գտնուելու համար : տեսաւ որ կուլայ, փան զի նոր լուր էր առեւտրի թէ իր հայրը ամէն մէկ ունեցածներէն զրկուելէն ետքը մինչեւ զինքը բան տը գրէր են : Անկարգ տարիածուն մեծ դժուարութեամբ հասկընալով իր այս արմուսնութեան պատճառը, աներկայ դատեց որ պատեհ ժամանակ գտաւ իր մտքի գրածը ըստ արժանոյն առաջարկելու :

Անհար է արգարեւ լմանտայի դառն ջունքները ստորագրել : երբ անաւ որ անոր ըրած առաջարկութիւնները ընդգէմ օրինաց ու պատուոյն էին ուստի կ'արմացուց իր բոլոր ունեցած յոյսը ու ամենեւին չէր կրնար բերանը բանալու : վերջը մեծ բարկութեամբ քաշուելով գնաց ծածկելու անեակի մը մէջ : նոյն միջոցին տարիածուն յետազայ նամակը խրկեց ինչոյն Օրբորին հօրը :

« Պարտն »

« Լեւոյի բու թշուառութեան վիճակը, ու առաջարկեցի քու աղջկանդ, որ եթէ քննի հետ ապրելու ըլլայ, ամէն մէկ տարի հաղաբական Բալէ-ձեղի վճարելու խոտանալէն ետքը առ այժմ այդ նեղութեանց ազատութիւնը բոլոր ծախքն ալ ձեռ հանդիսութեանը հաւար կ'ընեմ : միայն թէ արժան կը գտնուի ծոնու ցունել ձեղի որ անոր հետ իրօք ամուսնանալու միջոց չունիմ, դու ալ քու օգուտդ ձանշալու բաւականութիւն ունիս նէ ապահով կ'ամուսնանայ որ պիտի բու : նազատեալ զինքը իմ կամքին հնազանդ ըլլալու և այս յաջող արարկայս ոչ միայն քու ու բոլոր ընտանիքիդ, հապա նաեւ բուն իրեն երջանիկ ըլլալուն ալ պատճառ պիտի ըլլայ » :

Այս նամակը լմանտային մօրը ձեռքը տրուեցաւ : որն որ բաւցաւ կարգաց անհարին զարմացման մէջ մնալով : բայց այն միջոցին ամենեւին չուզեց մէկ խօսք մը բաւ գրաբերին, աղաչելով միայն որ հետեւեալ օրը վերադառնայ : ուստի ինքն ալ իր աղջկանը հետեւեալ նամակը գրեց :

« Սիրելի զուակ »

« Բու հայրդ ու ես ընկալանք մէկ պարտին մը գրած նամակ, որպէս թէ զբեզ սիրելով անանկ առաջարկութիւններ ալ ըրեր էր ու բոնք որ արգարեւ բոլորովին մը կամացը դէմ ըլլային Ի դատ թշուառութիւնին ալ ծանրացներու, ու հիմա կ'ընէ աւելի յետին թշուառութեան մէջ ձգելու աւելի պիտի ըլլան : Ի՞նչ կը կարծէր որդիք »

Այսինքն գաւառին բանուորները աղււրին սղու-
թիւնը տեսնելով, և լսելով որ շատ աղււր կը տա-
նին Պէշքա ծախելու համար, շատուոր մէկէն ա-
ռանց մէկէ մը հրաման առնելու սահմանադրու-
թիւնը լսուած քաղաքը գացին. որ սահմանէն ան-
դին աղււր անցնելու թող չտան: Քաղաքին բնա-
կիւնները այսքան բազմութիւն մէկէն ներս առնել
չուզելով գէմերնին ելան. հրացաններ սրարկեցին.
բայց միայն աչք վախճանելու համար. ետքը երկու
անգամ վրանին յարձակեցան. չկրցան ետ դարձը-
նել: Ազգային պահապան զօրքն ու մարտի գործա-
կանները հարկ սեպեցին կրակ ընել այս բանուորնե-
րուն վրայ. որոնցմէ 12 հոգի վրանագաւոր կերպով
զարնուեցան. երկուքը մեռան. և շատը վրանագի-
մէջ են: Պոռուսի քաղաքը բանուորները ցորենի վա-
ճարակների մը ծաղաղ կոխեցին, որուն համար համ-
բաւ հանած էին որ որքան ցորեն գայ նէ ինք կ'առ-
նէ որ ուզած գնովը ծախէ: Սարգս ծաղաղան գտնուած
աղււրը ամէն ալ անոնց տալէն զատ կեանքը աղա-
տելու ճամբայ չգտաւ:

ԻՌԱՆՏԱ: Բանաձին Բառլամենդ ուղղորդե-
րը երկու բաժին եղած էին: Սէկը կ'ուզէր աղեր-
սաբերներ տալով և ուրիշ ասոր պէս ճամբաներով
առանց կուր հանելու իրաւունքնին քաղցրելու. և
ասոնց գլուխն էր Օքոնէլին սողան. որ այն ալ
Օքոնէլ անունով կը ճանցցուի: Սիւսն ալ կ'ու-
զէր որ զէնք առնեն. և մինչեւ հիմա խաղաղու-
թեան ճամբով չկրցած ըրած բաներնին զէնքի
բռնութեամբ առաջ տանին. այս կողմին ալ գլու-
խն էր Սիւթ Օպրիան: Միկայ իրեն երկու ըն-
կերներով, որ են Սիկայր և Սիւէլ, Տուսլինէն
Լայմրիք եկան, որ իրենք պատուելու համար
պատրաստուած իրիկուան հանգէսի մը ներկայ գլու-
խն էր Օքոնէլին կողմէն ալ հոն մարդ կար, որ
կուռն ճամբաները գտնել կ'ուզէին: Թէպէտ լայն
զատ բան չհամուեցաւ հոն, բայց ամէնուն ալ գը-
լուխը տաքցաւ: Օքոնէլին կուսակիցները Օպ-
րիանին կուսակիցներուն հետ խօսքով խել մը կու-
րնէին ետքը դործքով կուրի սկսան: Օպրիանին
մարդիկը այն կուռն մէջ իրենց վրայ փորձ ընելով
սորվեցան որ հասարակութեան ձեռքը նիւթական
ուստ տալը և կուրի գործերը աղէկ բան չէ եղեր:
Իրարու հրապարակ ալ պարպեցին երկու կողմէն. աչ-
տէ (չեչ) ալ գործածեցին: Օքոնէլին կուսակից-
ները ուղեցին Սիւէլին հասկըցնել թէ իր օրագրին
մէջ երկու ամիսէ ի վեր քարոզած պատերազմը ինչ
համ ունի. կեանքը ծանր վրանագի մէջ ինկաւ. տու-
նըն ալ քիչ մնաց հրոյ ճարակ կ'ըլլար կոր: Բայց ա-
մէնէն աւելի չարաչար վրաստուողն եղաւ Օպրիան:
Հազիւ քաղաքութեան ձեռքէն ազատեցին ասիկայ,
վրան գլուխը տիրումը ծածկած. լաթերը կտոր կը-
տոր բըզըքտած. աչքին մէկը ուռեցած, ձեռքն ալ
այն աչքին վրայ. քանի մը առդան թափած. կողին
սակրներուն մէկը կտորած. և բոլոր մարմինը կե-
րած ձեռքէն կասկարուտ կտորած: Օքոնէլին կու-
սակիցները կ'ըսեն որ ասով իրենց բռնած ճամբան
ձգած և բռնութեան ճամբայ ձեռք առած չեն.
միայն Սիկայրին և Սիւէլին հասկըցնել ուղեր են
բռնութեան ճամբուն գէշ ըլլալը: Ինկիլիզի Դայմ
օրագիրը կ'ըսէ որ Օպրիան ասոր վրայ քաղաքի
մէջ գտնուելէն ալ, ամէն քաղաքական գործերէն
ալ ետ կենալով իր տունը քաշուել և առանձնանալ
գրած է միտքը: Սիկայր ալ իրեն կուսակիցները ան-
գլուխ ձգել միտքը գրած է. Սիւէլ ալ իր օրագրին
վրան շատ մեղմայտց աւոր վրայ: Կուր չուղող-
ները յաղթող ելան. ուղղորդը յաղթուեցան. և
թէպէտ ասոնց կուրը օրինաւոր բան մը չէր,
Օքոնէլին կուսակիցները այս կուրը հանելովնին
աղէկ բան մը չըին. բայց հետեւութիւնը աղէկ
կ'ըլլայ, թէ որ ասով իւրանտայի խաղաղութեան
անգլուխ մնալով սըմբին, և քաղաքական կուռնյն
առաջը առնուի. որուն համար զրուցած եմք որ,
թէ որ ըլլայ նէ, իւրանտայի մինչեւ հիմա խաղա-
ղութեան ճամբով և իրաւունքնին բանեցընելով
ձեռք ձգած ազատութիւննին ալ կորսնցընելու
վրանագի մէջ կ'ընան:

Սիւէլ Առաջիկայ խոստացած էր որ բնաւ բանէ
մը չլսանալով աղատ համարձակ ինկիլիզի կառա-
վարութե գէմ պիտի գրէ. հիմա որ պիտի չկը-
նայ գրել նէ կը ծանուցանէ որ գրածները տպելու
համար տպագիրը չկրնար եղեր հաճեցընել: Մտր
օրագիրը ասանկ համարձակասիս ըլլալուն համար
առնող շատ կ'ըլլար. կ'երեւի որ ասիկէ ետքը առ-
նողը կը քիչնայ:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ: Պատենի զբոսութեան մէջ
Հէքեր և Շէրուլ անուն մարդոցը հասարակա-
պետութիւն ընելու մտքով հանած ազմուկնին առ-
կէց առաջ պատմեցին: Կառավարութեան զօրքը
ուստով փրթելով Հէքեր փախաւ: Բայց բաւական

կուսակից վաստակած էր. անանկ որ անոր փախչե-
լովը այն երկիրները Հանգարտեցան: Քոնադան
քաղաքին մէջ ապրել 14 ին ստորին աստիճանի մար-
դիկ և բանուորներ զէնքի տեղ մանգաղ գործ կ'ա-
ծէին. և հասարակապետութիւն կ'ուզէր ըսելով
կը կուռէին. քաղաքապետն ալ բռնելու խօսք ը-
րին, բայց ի գործ չգրին: Եյն առաւուն պատե-
րազմական թմբուկը զարնուեցաւ. կառավարու-
թեան թշնամիները, որ միայն 50 հոգի էին, անոնց
մէջէն ալ 12 ը միայն իի-ֆէլի ունէին, ուրիշներուն
զէնքը մանգաղ էր, Հէքերին զօրացը հետ միանալ
կ'ուզէին. ուստի ինք և բանական գործքերով հա-
սարակաց աչքը անանկ վախճուցած էին, որ սրկէց
որ Կառու կամ վառող ուղեկն նէ մարդ չէր հա-
մարձակէր չէ ըսելու: Հէքերին ուր ըլլալը յայտ-
նի չէր, իրենք ալ քաղաքէն ելան Ուստիճէլ և
Շէրուլ երթալու ճամբան բռնեցին:

Մարտի 15 ին, Հէքեր ըն շըմանակ ըրած գա-
ւառին ինկէն քաղաքին քովերէն 200 հոգիով իշ-
տիկէն գնաց: Վայց անոնքը յայտարարութիւն
կը հանէ, հասարակապետութիւն կ'ուզէ. չըմակ
տեղերուն բնակիչները ասոր գէմ գնելու համար
պատրաստութեան վրայ էին:

Մարտի 16 ին Բառլամու քաղաքին կառավարու-
թեան ատենէն վճռով հրաման ելաւ որ Հէքեր
և ընկերները ուր որ գտնուին նէ, տեսնողը և ճանչ-
ցողը ու կ'ըլլայ նէ ըլլայ, բռնելու տայ և կառավա-
րութեան ձեռքը յանձնէ. կամ գտնէ տեղը կա-
ռավարութեան իմացընէ:

19 ին, Քոնադան քաղաքին բնակչաց մէկ մասը
հասարակապետութիւն ըրին քաղաքին կառավա-
րութիւնը, և Պ. Ի-էդեր անուն մէկը նախագահ
ըրին, որ քաղաքին հոգաբարձութեանը տեսուչն
էր: Պատենի օրինաւոր կառավարութիւնը ասիկայ
իր պաշտօնէն ձգեց և դատաստանի կանչեց: Եյն
օրուան հետեւեալ գիշերը Օքոնէլու քաղաքն
ալ հասարակապետութիւն եղաւ, բայց մէկ գի-
շերուան համար. որովհետեւ միւս օրը առաջին
կառավարութիւնը ընդունեց և հնազանդութեան
տակ մտաւ: Եյն Օքոնէլու լուրը աւելի ըս-
տուգութեան կարօտ ըլլալ մը պէս կը պատմուի:

20 ին, Պատենի և Հէստէի զօրքերը Բանտէն
քաղաքին քովերը ապստամբներուն պատահելով, ո-
րոյ զօրապետն էր Հէքեր, պատերազմի բռնուե-
ցան: Կառավարութեան զօրաց զօրապետը Պ. Բա-
կէն, կուռն մէջ մեռաւ, բայց ապստամբները
յաղթուեցան և փախան: Հէքերին ուրիշ ընկեր-
ները Շէրուլ և Վայցը, որ Վիլհելմի մօտ
կեցած էին իրենց մարդոցմով, ասոնք ալ փախչե-
լու ստիպուեցան: Վիլհելմ քաղաքը նորէն մէկու-
ղեցան և կառավարութեան զօրաց պատերազմեցան,
քան հետեւի և տան և հինգ հոգի ալ պատեն-
ցի զօրք վերաւորուեցան, երկու հոգի ալ մեռան
Ապստամբներէն ալ ութը հոգի գերի բռնուեցան:
Օրքը ապստամբներուն ետեւէն ինալով Սէխա-
նաւ և Հայնէն գացին. Շէրուլ և Վայցը նորէն
Վիլհելմի մօտ ըկաւ են. և հաղար հոգի մը
կային. զօրքը անոնց վրայ կրակ ընելով անկէց փախ-
ցուց, որ նորէն Վիլհելմի ներսերը և Վիլհելմ
գացին:

23 ին իմացուեցաւ որ ապստամբները Ռէն գե-
տը անցեր են, չկրնալով այն կողմը կենալ: Եղած
կուրներուն մէջ ապստամբներէն չորս հոգի մեռած
և 15 հոգի ալ վերաւորուած կայ, ապստամբներուն
կորսնցընուցածը թէ մեռած թէ վերաւորուած 70
հոգի են ելել կ'ընեն. 15 հոգի ալ գերի բռնե-
րուած են:

Եյն օրը 600 ի չափ ապստամբ Պատենի Պրայ-
սուրի քաղաքին մօտեցան, զօրքը ասոնց գէմ ելաւ
և գէպ ի լեռը փախցուց: Իրիկուան ժամ 9 ին
(ժամ 3) ատենները թնդանոցի և հրացանի ձայ-
ներ կը լսուէր: Քաղաքին մէջ գտնուող ապստամ-
բները զօրաց գէմ քաղաքին գոնէրը դուրսէն. բայց
երբ զօրապետը ըսաւ որ քաղաքին վրայ ուսմը
(խուսմարա) կը նետմը և կը կործանմը, բանալ
հարկ եղաւ: Հէքեր ձայն հաներ է Պրայսուրի
մէջ, որ եղբայր Օուիցերի Պալ քաղաքէն իրեն
գրեր է թէ ալ ասիկէ ետքը այդպիսի բաներուն մի
խառնուիր. ուստի ինքն ալ ետ պիտի քաշուի եղեր.
Սուտ ըլլալը գիտնալով ամէն մարդ վրան կը խը-
դար:

Հէքեր որ քանի մը օր է երեւան չկար, իմաց-
ուեցաւ որ Օուիցերի կողմը անցած է. բայց
ճիշդ ուր ըլլալը չէին գիտեր: 24 ին Վաշտային
Պալ գաւառին ինչեղաւ տեղին մօտերը տեսնուե-
ցաւ, հետն ալ խել մը Օուիցերի զօրք ունենա-
լով, բայց քիչուոր և տկար էին: Կ'երեւի որ Պրայ-
սուրի գիպուածին լուրը առնելով սիրտը կտորած
էր:

26 ին ապստամբները խուսմով Հուսիկէն քա-
ղաքէն Ռէն գետին վրայէն անցան. բայց այն տե-

ղի զօրքը ասոնց զէնքը ձգել տուաւ. անանկ թող
տուաւ որ անցնին:

Բառլամու քաղաքին բնակիչներէն հասարակա-
պետութեան կուսակից եղողները երբ որ Պրայ-
սուրի կուռնյն պատմութիւնը լսեցին, քաղաքա-
ցիներէն զէնք ուղեցին, յայտնի ըսելով թէ Հէ-
քերին զօրացը օգնութեան երթալու կը պարտաւո-
րին. զօրացի մը ունէին. և մէջերուն երեք հոգի
ալ մանգաղով զինած էր: Քաղաքացիները մէկ ե-
ղան. մեք ձեզի զէնք չեմք տար ըսին. կուր ոստա-
կացաւ. ապստամբներուն գրոչակը պատուտեցին.
մանգաղները կտորեցին. և ապստամբները փախ-
ցուցին: Իրիկուան պարտող պահապան զօրքը
չատցաւ. և հրատարակեցին որ իրիկուան ժամ
տասնէն (4 էն) ետքը ուր փողոցները տեսնեն նէ
կը դարձնեն. Հնազանդուի ալ իի-ֆէլի կը բռ-
նեն կը մեռցնեն: Քաղաքը այս կերպով հանգար-
տեցաւ: Յաջորդ օրը (սպրիլ 24), որքան դրսե-
ցի բանուորներ կային նէ ամէն ալ քաղաքին մէ-
ջէն գուրս վաւերացին. հասկընալով որ ասոնք զօր-
ակցներուն գլխուն տակէն ելած բաներ են:

Ապստամբներուն գլխաւորներէն Շէրուլ ըս-
տածը, հետը 30 հոգի մը չափ գերմանացի ունե-
նալով, որ Պոնշդէտ զօրավարին իշխանութեան
տակը կառավարութեան զօրաց գէմ պատերազմը
և յաղթուէր և ցրուէր էին, ապրիլի 28 ին Պոն-
տայի Շէրուլուրի քաղաքը հասաւ: Մնացածները
ամէն ալ անպիտան և ոչինչ եղած են: Պոնշդէ-
տի զինուորները վաւերացընելով զօրաց գլխացի եր-
կու կրակի մէջ ինալով զարդուբուրդ եղան անիւր-
նայաբար: Կ'ըսուի որ Պոնշդէտ ինքն ալ փախչե-
լով զարնուելով մեռաւ: Եյն քանի մը շաբթուան մէջ
ասանկ վերջացաւ Հէքերի և Շէրուլի հանած ա-
պստամբութիւնը, որ Հէստէի գետով Բանտէն հա-
սարակապետութեան փոխել կ'ուզէր: Հէքեր այս
խուսմով ինքնները հանելէն առաջ փիլիսոփայու-
թեան դատաստու էր: Կ'ըսուի զօրքը սորված են քանի
մը մասնաւոր մարդոց ըրած գէտութիւնները անոնց
սրուեստէն կամ ընկերութեանէն եղողներուն ամէ-
նուն վրայ մէկէն ձգել, և որովհետեւ քանի մը
տեղ խուսմով ինքն հանողները ճամբարանի ուսա-
նողներէն եղան. և Հէստէի ապստամբութեան գը-
լուխն ալ մէկ փիլիսոփայութեան դատաստու մըն է,
չըլլայ որ օր մը ելլեն, կարգացողներէն կ'ընէ կոր
գէտութիւնը ըսելով կարգացողները վերցնել ու-
ղեն: Թագաւորներու գէմ ապստամբութիւն կը
քաղաքէն և թագաւոր մեռցընել կը սորվեցընեն ը-
սելով ամբողջ ընկերութեան մը գէմ թշնամի եղող
ներէն այս ալ կը յուսացուի:

Գերմանական դաշնագրութեան Պոնշդ-
ժուր ժողովուած ժողովը մայիսի 2 ին այս որոշու-
մը տուաւ: Որովհետեւ ուսաց կայսերական կա-
ռավարութիւնը արգելած փախստական լեհացիներ-
ուն իրեն բաժին լեհաստանը մտնելը, և որքան
դրսէն եկող լեհացիք կան նէ Բրուսիայի լեհաս-
տանին Բոլէն քաղաքը գիղուելով հասարակաց խա-
ղաղութիւնը կը վրանագի կոր, ուստի ժողովը կ'ու-
րոչէ Բրուսիայի առաջարկելուն համեմատ, որ Պա-
տենի կառավարութեանը զրուցուի, որ իր զբոս-
ութեան երկիրը Պոնտայի կողմէն եկող լեհացիներէն
միայն անոնք առնէ, որ կարող ըլլան ստուգելու
թէ Բրուսիայի լեհաստանէն են. և ասոնցմէ ալ
մէկ անգամին յիսուն հոգիէն աւելի մարդ չառնէ:

Բրուսիայի կառավարութեան առաջարկելով
Բոլէնի քաղաքը և բերդը գերմանական դաշնագ-
րութեան մէջ ընդունուեցան:

Պատենի Սանհայմ քաղաքէն մայիսի 2 ին կը գը-
րեն: Հէքեր հանած ապստամբութիւնը վերնալէն
ետքը անիւրանութիւն ուղղողները բընտուել սկը-
սաւ կառավարութիւնը. և շատ իրարու կապուած
դաւալցութիւններ գտաւ: Եյն օրէ օր շատ մար-
դիկ կը վերցընեն կոր: Ստուգուեցաւ որ ապստամ-
բութեան թմբուկը զարնուած օրը սուրհանգակներ
խրիկներ են գեղացիները ոտը հանելու, բայց ո-
տարագի բանուորները քանի մը ժամ առաջ գուր-
ճամբուած ըլլալովնին ասոնց ետեւը պաղեր է:
Իրիկուան օրագիր անունով հրատարակուած լրագիրն
հրատարակիչ Պ. Բրոս անուն մարդուն տունը շատ
նամակներ գտնուէր է այս բաներու վրայ: Եյն
գաւալցութե գլխաւորաթուր Սանհայմ է եղեր.
և մէկ կողմէն գէպ ի Մէյնս, Պոնշդժուր, Հա-
նաւ և Բէօն, մէկ գիւն ալ մինչեւ Շէրուլուրի
և Փարիզ կը հասնի եղեր: Ինչ գէշ մարդիկ են ե-
ղեր ասոնք որ իրենց երկրին խաղաղութիւնը վրա-
վելու համար օտար աղբերէն օգնութիւն ինդրե-
րու սիրտներնին քաշեր է:

ԱՆՍՏՐԻԱ: Բանաձին աղատ կառավարութի-
նը ուղղը երկիրներուն մէկն ալ Մաճառիտան է, որ
Լաւրիայի կայսերութեան տակն է: Վիլհելմի
ապրիլ 27 ին գրուած նամակէ մը առնելով լի-
պի

օրագրերը կը պատմէ որ Ռեզո քաղաքին բնակիչները հրեայներուն դէմ ոտք եղան : Քաղաքացիներէն բազմաթիւ ժողովքի մը մէջ ուղղուեցաւ որ 1838 էն ետքը որքան հրեայ Ռեզո քաղաքը բնակարան հաստատութիւն են նե՛կ անոնք ամենն ալ քաղաքէն դուրս ելլեն : Այն իրիկունը հրեայք քանի մը հարուստներուն տունները կողոպտեցին : Չի հասկըցուիր թէ այս մարդիկը որ անասման աղատութիւն կ'ուզեն, որուն մէջ ի հարկէ կրօնից և խղճի մտայ աղաւտութիւնն ալ պիտի պարունակի, հրեայներուն իրենց երկրէն դուրս վերաբնակեցնելու պիտի ուզեն : Եւ անոնք որ հաւատարմութիւն կ'ուզեն, ինչո՞ւ համար իրաւանց հաւատարմութիւնը ոտքի տակ կ'առնեն : Իրենց ստացուածքին մէկը ձեռք զարնելու ըլլայ նե՛կ անխառնութիւն ըրած կ'ըլլայ, դէմ կը բողբեն : Իրենք ուրիշին ստացուածքը յախշաւ կեցւոյ խորճ չեն ընեն : Հրեայներուն դէմ խտրութիւն բանեցնելու սկզբնաւորութիւնը լեհերէն փրթաւ այս տարի : որ յոյս մը ստանալով աղատութիւնին ձեռք ձգելու, ազատ ըլլալուն ետքը ինչ ընելիքներուն օրինակը իրենց բնաւ փնտ չուէր : Հրեայներուն վրայ բռնած բռնութիւններին յընդոյն և կը ցրցնեն : Չեմք կարծեք որ ասանկ սկզբունքը ունեցող ազգերուն ձեռքը աղատութիւն անցնի նե՛կ աղէկ կ'ըլլան : և երբ որ ասոնց ուղածը և փախաբանը չի յաջողի նե՛կ զարմանալու չէ :

— Աւագրիայի կառավարութեան 1 է հաստատի վրայ ունեցած գիտաւորութիւնը աղէկ մը չի հասկըցուիր : Բայց լեհաց աղբին երեւելիներն ալ իրենց աղբին ինչ ուղածը չեն գիտեր : Բուրսի երկիրները Պաղթող լեհացիներէն իրենց հայրենիքը դարձողներուն համար հանդէս ըրին : առաջին օրը աղնուակներուն համար եր այս հանդէսը, երկրորդ օրը պարզ քաղաքացուց և հասարակ մարդոց համար : Հասարակապետութեան մէջ ասանկ խտրութիւն պիտի չըլլայ : անոր համար ասիկայ չաւսին գէշ երեւցաւ :

Բարբառ քաղաքի աղբային գործակալները Վիեննայի կառավարութենէն հաճութիւն առին, որ իրենց կողմէն պտուղամաւոր պիտի խրկեն Ֆառնք-Ֆառք, Վերմանական գաղնակցութեան ընդհանուր ժողովքին մէջ գտնուելու : Բայց Աւագրիայի զօրքն ալ Բարբառի բոլորը օրէ օր շատնալու վրայ են : Թէ հոն և թէ Վալիցիա՝ 80,000 զօրք պիտի ժողովուի : և ամենուն ընդհանուր սպարապետն է Պ. Վ. ինտիշիւրաց : Այդ ժամ 15 ին, պահանջներուն տեղերէն (քարաւախաններէն) բոլոր թնդանողները վերցուցին : վախճալով, չըլլայ որ գրան եկող լեհացիները ասոնց տիրեն : 1 է մայրիկ քաղաքի ծառանիւ կանաքը յայտարարութիւն մը հանեց, որով կը խտտանայ հրեայներուն փնտ մը չընելու :

Բուրսիայի 1 է հաստատ, Բողենի կառավարութեան քանի մը գեղերու լեհացիներ զենքի տեղ ման գաղ ունենալով ձեռքբերին, ետ դարձած ատեն նին իրենց տերութեանը տններուն վրայ յարձակեցան, որ ասոնք ապստամբելու ոտք հանած էին : և երեքական օրուան աւուրէքէ կ'ուզէին, ինչպէս որ իրենց խտտացուած էր :

Այդ ժամ 22 ին, լեհացիներն ու բուրսիայի զօրքը իրարու հետ սրտտերազմ մը ըրին Բուրսիայի 1 է հաստատին Բարբառի քաղաքին քաղաք : 1 է հայրենութեան զենքն էր մանդալ : և գրեթէ ամենն ալ Աւագրիա քաղաքէն էին : Կուրը հինգ ժամ քչեց : կէս ժամ հանգչեցան երկու կողմէն, և նորէն կրու ուելու սկսան : Բուրսիայի զօրքը յաղթող գլու նուեցաւ, որ չորս հաղար լեհացիներուն վրայ միայն հարկուր հոգիով եղան : բայց Օչգրափօն օգնականներ ալ հասան : Այս կուուցոյ մէջ հարկուր վեց լեհացի մեռան, և 80 ալ վիրաւորուեցան :

ԼԵՀԱՍՏԱՆ : Այդ ժամ 26 ին առտուն երեք խումբ բուրսիայի զօրք և 25 ալ նոյնպէս բուրսիայի զորհաւոր զօրքերէն Ռաշթով գացին սպրտ տաճները ցրուելու համար : Օչգրափ քաղաքին պահպանութեանը համար միայն կէս խումբ զօրք մնաց : Ռաշթովին մօտեցան նե՛կ խել մը ապստամբներու պատահեցան, որոց մէկ մասը զենքի տեղ մանգաղ ունէին : ուրիշները հրացաններ ալ ունէին, որ օտարականները փախցնելու համար դուր ծածկեցին, բայց օգուտ չըրաւ : Ապստամբներէն 50 կամ 60 հոգի մեռան : 100 հոգի ալ վիրաւորեցան : բուրսիայիներէն մեռնողներն են 2 հոգի : և վիրաւորուածները 5 հոգի : Ապստամբները ցրուեցան : բայց գացած տեղերին գտած լեհացիները ոտք հանեն : և բուրսիայիներուն ասոնք զսպելը գիտար պիտի ըլլայ :

Աւագրիայի տերութիւնը՝ լեհացի գեղացիներուն անխառն բանելը վերցուցեր էր առանձին վեճ ուով : Այս վրայ Բարբառ քաղաքը գտնուած լեհերուն աղբային կառավարութեան գործակալներուն ատենանէն յայտարարութիւն մը եղաւ, որ կ'ըսէր

Թէ առաջիկայ գեղերուն տեղերը այս անխառն վերջնելու իրենց մէջը խօսք ըրած էին : կառավարութիւնը չէր կրնար այս շնորհա երկար ատեն մեզմէ զանալ : Այդ ժամ 26 ին աւագրիայի քանի մը զինուոր Սուլէյ անուն նալապիտ խանութը մտան, որ Ֆրեւանայէն դարձողներէն էր : և հոն քանի մը աշտէ (շիշ) և մանգաղ գտնելով՝ իրենց համար առնել ուղեցին : Քաղաքացուց մէջ շատ մը մարդիկ վերայ հասան, թող չի տուին : հոն կուր մը եղաւ, և քանի մը հոգի մեռան : Բերդը թնդանող նետելով կուր ըլլալը զօրաց խմացուց, որ ամենքն ալ վաճառանցին հրապարակը հասան, ուր տեղ շատ քաղաքացիք ժողովուած էին : վրանին կրակ ընել սկսան, որ ժամու մը չափ քչեց : Բաղնութիւնը լեհացի գրեթէ վեճ բնաւ չուէր, բայց հրապարակէն անդին չի գացին : զօրքը ստիպուեցան նորէն բերդը երթալու : և անկէ քանի մը ֆիշէն նետեցին : քաղաքին վրայ : Քաղաքացիք քանի մը րոպէի մէջ շատ մը մարտիկներ շինեցին փողոցներուն մէջ : որպէս զի զօրքը նորէն գան նե՛կ դէմ դնելու կարող ըլլան : Ժամու կէսի չափ հանդիստ տարու առաջարկութիւնը ընդունուեցաւ : և այս միջոցիս Բաղնութիւնը զօրացուեալ որ վիրաւորուած էր, Բարբառ լեհացիներուն սիրտը հաճեցուց րքաբօլցի չեղող դուրսէն եկած լեհացիները քաղաքէն դուրս հանել : Ասոնք ալ հաճեցան ելլելու, քաղաքը մեղքներով որ ունեւոր (խուճարացով) չի կործանի : Բարբառ վէն դուրս ելլելու լեհացիները առջի բերանը չիտակ իրուսիս պիտի երթան : բայց անկէջ ուր երթանին իրենքալ չեն գիտեր :

— Այդ ժամ քաղաքին : Այդ ժամ 20 ին առտուն ժամու ատեն երեք հոգի, ամեն մէկուն ձեռքը մէկ մէկ խոշոր փայտի կտոր, Անի Նիզիէ Տ'աղէրի գեղին գլխաւորին պալատին դուռը ձեռք առին : Տունը սպասուոր աղիկ մը կար Պէնօաթ Եօօթ րօա անուն, վերէն նայելով հարցուց թէ ո՞վ կ'ուզէք : Պ. Պենօթ գլխաւորեալ տեսնել կ'ուզէր, իրեն խօսք ունիմը ըսին : Այդ ժամ պատասխանեց : հոն չէ : Ժամ գնաց : Ասոնք ըսին : անանկ է նե՛կ դուռը բաց : «Խիստ» վառենք անցնիք երթանք : Տունը մարդ չկայ, դուռը չեմ բանար ըսաւ : Բայն : քեզի փնտ մը չեմք ընել : բայց աղիկը յամառեցաւ դուռը չի բանալու վրայ : Ասոնք ըսին : ուղեն չուզես պիտի բանաս, և խօսելու կարող ըլլալու ալ շատ ժամանակ չմնայ քեզի : Եւ ասոր վրայ շատ ալ յիշոցք և հայհայանքներ ըրին : Այդ ժամ սրտաւեցաւ, այս կատաղիներուն պատասխան տուաւ որ, տասը հոգի ալ ըլլաք նե՛կ ներս չէք : կրնար մըսնել : տան տեղը հոն չեն գնէրք : հոն են : Այս ըսելով գնաց կապարեայ գնտակով լեցուն պատրաստ կեցած հրացանը առաւ : դոց պատուհանին մէկին շինեց պարպեց : գնտակը պատուհանին արտակին կտորեց դուրս եղաւ : Այս եկող երեք հոգին գող են եղեր : հրացանէն գնտակին աւելի ձայնէն վախ նալով, չըլլայ որ վրայ մարդ գայ : փախան : Թէ որ աղիկը այս սրտաւեցութիւն չընէր նե՛կ կարելի է որ նոյն թաղէն ուրիշ մարդու ընչից ալ փնտ դար :

Ի. Գ. Լ. Ե. Ի. Ն. : Նիզիւլայի կը գրեն սպրիլ 25 ին : Այդ ժամ մեր կառահանգիտը մէկ շաբաթու մը եկաւ, որուն մէջ 400 խաղաղի կային, որ մինչեւ հիմա օտար երկիրներ կը պարտէին : գուցէ քանի մըն ալ Ֆառնալ կը գրնուէր մէջերին : Կառահանգ էր Պ. Ա. Ե. Ե. Ի. Ն. : Քաղաքին կառավարիչէն հրաման ուղղուեցաւ : ասոնց համար որ նաւէն ելլեն և գեղ ի Օմիդարիա ճամբանին երթան : Կուսակալը պատասխանեց : սափօյի Շամպէրի քաղաքին գլխաւոր տակաւին մոռցուած չէ : զգուշութիւնը ձեռք չեմք կրնար ձգել : Կրնան ցամաքը ելլել, բայց ստանց զենքի : ետքը մեք զենքերը սահմանադրուի կը խրկեմք : Անգոնի ըսաւ : մարդիկ աղէկ կրթութեան տակ են : և զինուորական պատուով կ'ուզեմ որ նաւէն ելլեն : և Նիզիւլայի ամօթ է որ Ֆրեւանայէն իրենց եղբայրներուն օգնելու համար եկող եղբայրներուն անխառն յեղեղով ընդունելութիւն ըլլալը նե՛կ : Կուսակալը ըսաւ, առանց զենքի, այո՛ : զենքով, ոչ : Ինձի եղած պատուէրը այս է :

Այն միջոցին շաբաթուուն բոլորը շատ մը նաւակներ կը պարտէին և կը պոռային : կեցցէ՛ Խաղաւ : նաւուն մէջներն ալ կը պոռային, կեցցէ՛ : Բայց երբ կը պոռային, կեցցէ՛ թագաւորը, նաւուն մէջէն ձայն չէր ելլէր : Բանի մի զինուորական հրամանատարներ ցամաքը ելած էին : Նիզիւլայի աղբային զօրք երբ որ կեցցէ՛ Բառը աղբերգօ Իգալիայի թագաւորը, նաւէն ելողները ձայն չէին հաներ : երբ կ'ըսէին, կեցցէ՛ Բառը Աղբերգօ, առանց թագաւորի անուն տալու, այն ատենը ասոնք ալ կեցցէ՛ կ'ըսէին : Պիշերը շաբաթուուն նաւահանգիստին ներսը պարտուէն ետքը եղաւ գընաց :

Արմաշու վանքին գալատանը համար մեր յարգի թղթակից՝ Մինաս աղա Ղաֆաֆեանը ինքիմիտու գալատանը համար ունեցածին չափ գոհունակութիւն չունի : և յիշաւ իրաւաւ ժամանակի վիճակին համար հրատարակուած նաւակը որ մեր լրագրոյն մէկուն մէջ գրած էինք, կարգացող հիմակուան վիճակը անոր հետ բաղդատելով չի կրնար հաւնիլ : Բայց այն նամակը չափաւորութեամբ գրուած բան մը ըլլալը ետքը խմայանք ալ նե՛կ հրատարակելու խղճեցինք : Վանքին վարդապետները յիշաւ շատ ուսումնասէր են, աշակերտելոց ուսման յառաջագիտութեանը համար պէտք եղած թէ ծախքը և թէ ուրիշ պիտոյքը ամենեւին չեն խնայեր : և ասոր յայտնի նշան մը ունիմք ուսանողաց քերականութեան և հայերէն գրութեան մէջ հիմնութիւն վաստակելուն : որով նոյն գալատուէն ելող աշակերտները բաւական կ'ըլլան գեղերու մէջ ալ քերականութիւն և ճարտասանութիւն և այլն սորուցնելու : Բայց որքան փափաք ունին յիշալ ուսումնաստենք վարդապետները նե՛կ ուրիշ պիտանի գիտութեան յարմար վարժապետ մը չեն կրցած գտնել : և շատ ժամանակ է որ գրով մեզնե՛կ աշխարհագրութիւն և թուաբանութիւն և գաղղիներէն գիտցող վարժապետներ կ'ուզեն : Արմաշու ուսանողաց ետ մնալուն պատճառ ուսուցիչ չի գտնուիլ : Այս բոլոր առիթ կը բռնեմք հրատարակելու որ ո՞վ որ վերջիչեալ ուսանելիքները գիտեն և սորուցնելու համար Արմաշ երթալու յանձնառու կ'ըլլայ նե՛կ Իւսրիւտարու Ղեմարանի ուսումնասպետին երթայ և պէտք եղած տեղեկութիւնները առնէ :

— Մեր աղբը շատ ժամանակէ ի վեր կը ցանկար Մախրի գեղի սուրբ Աստուածածին եկեղեցու շէնութիւնը, ուստի ասոր հողեղուարձ խնդութեամբ կը ծանուցանեմք մեր բարեպաշտ ընթերցողներուն նոյն եկեղեցու շէնութիւնը և օծման հանդիսին կառարարմը :

— Իշղիւրիւմ քաղաքի իշխանապետ յարգի Սուրատեան Կարապետ աղայն շաբթուա ալ աղբային հիւանդանոցը այցելութեան երթալուն բարեպաշտական օգուտ 2000 դրուուշ նուէր ըրաւ այն տեղի սրնաուկին :

— Ամոյս երկրորդ օրը Սամաթիայի հոռմեական հայոց սուրբ Սեորոպեան եղբայրութեան գաղոցին առաջին անգամ վեցամեայ քննութեան օրը ըլլալուն սրբազան Պատրիարք Տէր Միտոն Հասունեան արքեպիսկոպոս քահանայներով հանդերձ, յիշեալ գաղոցը երթալու բարեհաճեցաւ : և ժամը վեցէն մինչեւ տասն և մէկը հայրական սիրով աշակերտաց փոքր ի շատե՛կ յառաջագիտութիւնը քննեց, թէ քրիստոնէական վարդապետութեան դասին թէ հայերէն քերականութեան և թէ թուաբանութեան և գեղեցկագրութեան և մանաւանդ աշակերտաց պարկեշտ վարքը տեսնալով, գովեց ասոնց կրթութիւնը : և այս կրթութիւնը տուող գաստիարակին աշխատութիւնը որ է արգայ Պ. Յարութիւն Փաւլապետը : Կաւել հաճեցաւ այս անձին նոյն քննութեանը առիթով խօսած գեղեցիկ ճառը մոտիկ ընելու որուն նպատակն էր միայն յորդորել աշակերտները բարեպաշտութեան ուսման և երախտագիտութեան գեղ ի այն աղբասէր անձանց որ ուր տեղ են գաղոցին յառաջագիտութեանը համար անգաղար հոգ տանելու :

Սրբազան պատրիարքը իւր սրտին գոհունակութեան նշան, յիշեալ գաստիարակին շնորհեց մէկ ֆալ մը որուն վրայ փորուած էր Պիտո թագահանա յարեալին կենդանագիրը : Եւ ետքը օրհնելով թէ հոն գտնուող հանդիսականները, թէ աշակերտները թէ գաղոցին յառաջագիտութեանը համար նշապատողները և մանաւանդ ընկերութիւնը և վերականգնողները, և յորդորեց այս աղիւ անձինք որ իրենց այս գովելի աղբասիրական եռանդը միշտ վաւ պահեն և իրենց աւելի քաջալերութիւնը մին ալ տարու համար յատուկ ընծայ մըն ալ խառուցեր է գաղոցին որն որ իմանամք ինչ ըլլալը նե՛կ կը հրատարակեմք :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶԳՐԱԿՐԻՍ ԼԵՍԳՐԻՍ
ՅԻՔ. Պր. Տէր կրդ. Չամբուր
Սիւրիւ Աշխիւն :
Ի Պալիկ նոր խան :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏԳՐԱԿՐԻ ԵՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԻԻԿԵՆՏԻՍԵԱՆ